

Täysistunto

Torstai 30.11.2017 klo 16.02—22.05

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kansaneläkkeen ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2018 indeksitarkistuksista sekä kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 123/2017 vp

Toimenpidealoite TPA 28/2017 vp

Valiokunnan mietintö StVM 16/2017 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Maria Lohela: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystoimenvaliokunnan mietintö StVM 16/2017 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

19.54 **Tuula Haatainen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä on kyseessä kansaneläkkeen ja muiden etuuksien vuoden 2018 indeksitarkistuksista, ja tässä esityksessä siis kansaneläkeindeksi jäädytetään pysyvästä lainsäädännöstä poiketen vuoden 2017 tasolle. Tämä koskisi kansaneläkkeitä, takuueläkettä ja muita sellaisia etuuksia, joita tarkistetaan tämän kansaneläkeindeksin perusteella tai jotka ovat muuten sidottuja kansaneläkkeen määrään. Tähän liittyy myös toimenpidealoite 28/2017, joka tässä yhteydessä myös käsiteltiin.

Tällä indeksijäädytyksellä on pysyvä vaikutus etuuksien tasoon sekä saavutettavaan valtiontaloudelliseen säästöön, sillä jäädytetty indeksi tulee olemaan myös vuoden 2019 kansaneläkeindeksin laskennan pohjana. Tämä indeksijäädytys koskee myös toimeentulotuen perusosaa. Valiokunnan mukaan on kuitenkin hyvä, että hallitus esittää laissa säädettyä toimeentulotuen perusosaa korotettavaksi. Näin ollen perusosan korotus toteutuu tosiasiallisesti täysimääräisesti myös vuonna 2018. Lisäksi hallitus on samanaikaisesti antanut erilisiä esityksiä, joilla lievennetään tämän indeksijäädytyksen vaikutuksia eräissä etuuksissa.

Sosiaali- ja terveystoimenvaliokunta kuitenkin yhtyy perustuslakivaliokunnan huomautukseen, että samaan asiakokonaisuuteen liittyvät uudistukset pitäisi koota mieluummin yhteen hallituksen esitykseen, tai voidaan arvioida näiden vaikutukset perusoikeuksiin liittyvinä asioina.

Kansaneläkeindeksin soveltamatta jättäminen vuosina 2017—2019 saa useita eri etuuksia saaville henkilöille ja kotitalouksille aikaan kumuloituvia vaikutuksia. Näin ollen etuuksien rahamääriin vaikuttavien muutosten lisäksi merkityksellisiä ovat esimerkiksi asumismenojen, lääkekorvausten, asiakasmaksujen ja verotuksen muutokset. Osa peräkkäisinä vuosina tehdyistä indeksijäädytyksistä kohdistuu pahimmin tuen pitkäaikaisiin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2017 vp

saajiin, joiden tulotaso uhkaa jäädä jälkeen ja kulutusmahdollisuudet pienentyä muuhun väestöön ja hintakehitykseen nähden.

Valiokunta hyväksyy tämän. Tästä kokonaisuudesta äänestettiin, valiokunnan enemmistön mukaan indeksijäädytys hyväksytään, mutta samalla pidetään sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuden kannalta ongelmallisena, jos syyperusteisen perusturvan taso harkinnanvaraiseen toimeentulotukeen nähden jatkuvasti heikentyy.

Perustuslakivaliokunta myös huomauttaa, ettei perustoimeentuloa turvaava järjestelmä voi muodostua viimesijaisesta turvasta, ja pitää huolestuttavana etuudensaajien ohjautumista viimesijaiseksi tarkoitetun toimeentulotuen saajiksi.

Valiokunnan käsittelyn yhteydessä tänne tehtiin myös tarkennuksia, kun näitä eri pistelukuja ja laskentaperusteita saatiin. Ne tulivat vähän myöhemmin, ennen kuin tämä hallituksen esitys on annettu. Ne on korjattu tänne tämän mietinnön liitteen mukaisesti. Näin ollen sosiaali- ja terveystoimikunta esittää, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen sisältyvät 1., 4. ja 6. lakiehdotuksen ja että eduskunta hyväksyy muutettuna tähän sisältyvät 2. ja 3. sekä 5. lakiehdotuksen ja että eduskunta hylkää samalla toimenpidealoitteen 28/2017.

Tähän on jätetty kolme vastalauseetta.

19.59 Arja Juvonen ps: Arvoisa puhemies! Perussuomalaiset ovat jättäneet tähän hallituksen esitykseen vastalauseen. Me vastustamme indeksijäädytyksiä.

Esityksessä ehdotetaan annettavaksi laki kansaneläkkeen ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2018 indeksitarkistuksista. Tämän lain mukaisesti kansaneläkeindeksi jäädytettäisiin pysyvästä lainsäädännöstä poiketen vuoden 2017 tasolle. Ehdotettua lakia sovelletaan kaikkiin kansaneläkeindeksiin sidottuihin etuuksiin. Esitys koskee kansaneläkkeitä, takuueläkkeitä ja muita sellaisia etuuksia, joita tarkistetaan kansaneläkeindeksin perusteella tai jotka ovat muuten sidottuja kansaneläkkeen määrään. Näitä muita etuuksia ovat vammaisuuksien, rintamalisä, työttömyysturvalain mukainen peruspäiväraha, työmarkkinatuki sekä lapsikorotus. Muutos koskisi myös kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien määrätymisperusteita sekä rahamääriä, kuten lääkekorvausten vuotuisen omavastuun rajaa.

THL:n mukaan hallituksen esitys lisää pienituloisuutta etenkin yli 65-vuotiaiden keskuudessa, ja miksi näin on? Tämä on seurausta siitä, että takuu- ja kansaneläkkeen taso heikkenee, mutta myös siitä, että eläkkeiden verotus voimistuu eläketulovähennyksen pienemisen myötä.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotukset ovat merkityksellisiä myös perustuslain 19 §:n 2 momentin kannalta. Sen mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. — Perustuslakivaliokunnan lausunto 47/2017 tähän asiaan.

Perussuomalaiset katsovat, että lakiehdotukset lisäävät yhteiskunnallista eriarvoistumista. Yhtenä esimerkkinä on juurikin eläkeläisköyhyys. Eläkeläisten määrä kasvaa entisestään, eivätkä pelkät nimelliset takuueläkkeen nostot riitä. Kansaneläkettä nauttivista suuri osa joutuu elämään erittäin pienillä tuloilla. Perussuomalaiset katsovat, että esitys merkitsee perustoimeentulon turvan sellaista heikkenemistä, joka lainsäätäjälle asetetut velvoitteet huomioon ottaen ei ole mitenkään hyväksyttävissä. Näin ollen me esitämme, että tämä lakiehdotus hylätään. Lisäksi esitämme maanantaina vielä lausumaa, että tulevaisuudessa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2017 vp

hallitus huolehtii siitä, että perustoimeentulon turvaan ei puututa olennaisesti — mutta se sitten maanantaina.

20.02 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Vastalauseessa 1, jonka edustaja Kiljunen kohta tulee tänne esittelemään, on hyvin kerrottu se, miksi tätä lakiesitystä ei voi hyväksyä.

Tämäkin kansaneläkeindeksien jäädyttäminen on leikkaus, ja hallitus leikkaa jälleen niiltä, joilla on muutenkin vähiten. Leikkaus kohdistuu pienimpiin ensisijaisiin etuuksiin, ja erityisesti se tulee lisäämään pienituloisuutta yli 65-vuotiaiden keskuudessa. Lisäksi vaikutukset kumuloituvat eri etuuksien kautta ja myös ajallisesti. Muutokset kohdentuvat herkästi samoille henkilöille ja kotitalouksille ja erityisesti pitkään tiettyä etuutta saaville. Pitkällä aikavälillä indeksileikkausten kumuloitumisessa uhkaa tulotason jääminen jälkeen pysyvästi.

Useiden muiden leikkausten johdosta yhä useampi suomalainen joutuu taloudelliseen ahdinkoon ja siirtyy toimeentulotuen asiakkaaksi. Hallituksen toistuvat indeksijäädytykset ja leikkaukset siirtävät pidemmällä aikavälillä sosiaaliturvan painopistettä viimesijaiseksi ja tilapäiseksi tarkoitetun toimeentulotuen suuntaan. Tämä on erittäin huolestuttavaa, sillä tutkimuksissa on tullut esille, että pitkäaikainen arjen toimeentuloa paikkaava riippuvuus tarveharkintaisesta toimeentulotuesta heikentää myös työnteon kannustimia ja sitoo ihmisiä köyhyysloukkuun, jopa ylisukupolvisesti.

Jälleen kerran hallitukselle on annettava moitteita myös siitä, että kokonaisvaltaiset vaikutusten arvioinnit puuttuvat täysin. Hallituksen jatkuvat samoihin ihmisiin kohdistuvat perusturvan leikkaukset lisäävät ja syventävät köyhyyttä. Tätä kehitystä on mahdotonta hyväksyä. Toivottavasti hallitus kunnioittaa perustuslakivaliokunnan esitystä siitä, että indeksien jäädytysten vaikutuksia on seurattava tarkasti.

Lopuksi, arvoisa puhemies, perustuslakivaliokunta on omassa lausunnossaan muistuttanut, että Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on todennut eräiden Suomen perusturvaetuuksien olevan riittämättömiä. Siksi valiokunta katsoo, että valtioneuvoston olisi syytä ryhtyä pikaisesti tarvittaviin toimenpiteisiin asian korjaamiseksi. Nyt hallituksen toimet vievät aivan päinvastaiseen suuntaan.

20.04 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Hallitus esittää ensi vuodelle kansaneläkeindeksin jäädyttämistä pysyvästi, lainsäädännöstä poiketen, kuluven vuoden tasolle. Jo aiemmin hallitus antoi etuuksien tason laskea poikkeuksellisesti indeksin painutua miinukselle vuonna 2016. Tälle vuodelle hallitus leikkasi kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia 0,85 prosentilla. Hallitus on myös lopettanut lapsilisän indeksisidonnaisuuden ja leikannut lapsilisää. Nyt siis hallitus jäädyttää indeksin kuluven vuoden alennetulle tasolle. Tämä tarkoittaa leikkausta perusetuuksiin. Indeksitarkistuksia koskeva muutos on tarkoitettu pysyväksi, eikä sitä kompensoitaisi seuraavissa kansaneläkeindeksin tarkistuksissa. Näin etuudet jäävät jatkossa tälle matalammalle tasolle.

Arvoisa puhemies! Perusturvan määrä on alhainen suhteessa niin toimeentulotukeen kuin minimibudjettiin. Esimerkiksi yksin vuokralla asuvan ja perusturvan varassa elävän tulot riittävät elämäntilanteesta riippuen kattamaan 73—94 prosenttia minimibudjetin mukaisesta kulutuksesta. Ensisijaisten etuuksien varassa sinnittelevät kotitaloudet joutuvat yhä useammin turvautumaan myös pitkäaikaiseen toimeentulotukeen paitsi alhaisten perusturvaetuuksien, myös korkeiden asumiskustannusten vuoksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2017 vp

Hallituksen toistuvat indeksijäädytykset ja leikkaukset siirtävät pidemmällä aikavälillä sosiaaliturvan painopistettä viimesijaiseksi ja tilapäiseksi tarkoitetun toimeentulotuen suuntaan. Kehitystä vahvistaa asumistuen enimmäisasumismenojen indeksitarkistusten jäädyttäminen vuodesta 2015. Pitkäaikainen arjen toimeentulon paikkaava riippuvuus tarveharkintaisesta toimeentulotuesta heikentää myös työnteon kannustimia ja sitoo ihmisiä köyhyysloukkuun jopa yli sukupolvien.

Hallituksen leikkaus kohdistuu pienimpiin ensisijaisiin etuuksiin. Hallituksen esitys lisää pienituloisuutta, etenkin yli 65-vuotiaiden keskuudessa. Tämä johtuu paitsi siitä, että eläkkeen taso heikkenee, myös siitä, että eläkkeiden verotus voimistuu eläketulovähennyksen pienenemisen myötä. Indeksileikkaukset kumuloituvat paitsi eri etuuksien kautta myös ajallisesti. Muutokset kohdentuvat herkästi samoille henkilöille ja kotitalouksille sekä erityisesti pitkään tiettyjä etuuksia saaville. Lisäksi vaikutukset kumuloituvat myös elämäntilanteiden mukaan.

Useita eri leikkauksia saavan henkilön osalta jo yksittäisenkin leikkauksen vaikutus kertaantuu, koska indeksin alentaminen kohdistuu samanaikaisesti useampaan henkilön saamaan etuuteen. Pitkällä aikavälillä indeksileikkausten kumuloitumisessa uhkaa tulotason jääminen jälkeen ja kasvava riippuvuus toimeentulotuesta joillekin väestöryhmille. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat toistuvasti kiinnittäneet huomiota leikkausten kasautumiseen ja toisaalta vaikutusarvioiden puutteeseen.

Arvoisa puhemies! Me sosiaalidemokraatit sekä myös vasemmistoliitto emme voi hyväksyä hallituksen jatkuvia perusturvaleikkauksia, jotka osuvat toistuvasti samoihin ihmisiin ja ajavat ihmisiä köyhyyteen ja viimesijaisen toimeentulotuen asiakkaisiksi. Esitämme, että kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien indeksitarkistukset tehdään pysyvän lainsäädännön mukaisesti siten, että vuoden 2016 pisteluku on vuoden 2015 tasolla, vuoden 2017 indeksiin ei tehdä leikkauksia vaan elinkustannusindeksin mukainen 0,49 prosentin korotus, ja ensi vuoden korotus olisi indeksin mukainen, noin 0,93 prosenttia. Näin laskettuna vuoden 2018 pisteluku olisi 1 660.

Arvoisa puhemies! Me sosiaalidemokraatit ja vasemmistoliitto edellä mainitun perusteella ehdotamme, että ensimmäinen lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisesti paitsi 1 § muutettuna ja että 2.—6. lakiehdotus tultaisiin hylkäämään.

20.10 Hanna Halmeenpää vihr: Rouva puhemies! Kansaneläkeindeksiä jäädytettiin vuoden 2016 tasolle jo vuosi sitten. Nyt tällä esityksellä jäädytystä jatketaan. Lisäksi vuoden 2017 talousarviossa kansaneläkeindeksiä alennettiin pysyvästi 0,85 prosentilla.

Hallituksen esityksen mukainen muutos koskee laajasti suomalaisia pienituloisia. Näin hallitus jatkaa köyhien aseman heikentämistä. On aivan kohtuutonta, että indeksisäästöillä kuritetaan erityisesti lapsiperheitä, työttömiä, eläkkeensaajia, opiskelijoita, vammaisia, asevelvollisuuden suorittajia sekä sairaita suomalaisia, sillä muutoshan koskee myös kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksien määräytymisperusteita ja rahamääriä, kuten lääkekorvausten omavastuun rajaa. Toimet heikentävät pienituloisten ihmisten ostovoimaa, ja tämä taas heikentää kotimaista kysyntää ja kotimaisten yritystenkin kasvunäkymiä.

Arvoisa puhemies! Vihreät olisivat halunneet perua nämä leikkaukset ja jäädytykset siten, että kansaneläkeindeksiin vuonna 2017 ja 2018 tehdyt leikkaukset peruttaisiin kokonaan. Olemme esittäneet vaihtoehtobudjetissamme yhteensä 640 miljoonan euron panostusta köyhyyden torjuntaan. Tästä 258 miljoonaa kohdennettaisiin juuri näiden kansaneläkeindeksileikkausten perumiseen. Näin ollen vihreä eduskuntaryhmä ei tätä hallituksen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2017 vp

esitystä voi kyllä tukea, ja tulemme esittämään toisessa käsittelyssä lakiesityksen hylkäämistä.

20.12 Katja Taimela sd: Arvoisa rouva puhemies! Täytyy muistaa tässä salissa, että se, että pienistä eläkkeistä ollaan hallituksen toimesta leikkaamassa, on aina poliittinen arvovalinta. Se unohtuu usein näissä keskusteluissa, ja on syytä käydä aina välillä muistuttamassa siitäkin. Se, että sopeuttamistoimia tehtäessä hallitus on valmis jäädyttämään indeksin kansaneläkkeiden kohdalla, on varsinaisen kylmä päätös, ja jälleen kerran tämä päätös on tehty kaiken lisäksi ilman vaikutusarviointoja, niin kuin tämän hallituskauden aikana on ollut tapana tehdä monen, monen lakiesityksen kohdalla. Mihin tämä hallituksen esitys kohdistuu? Taas kerran kaikkein pienimpiin ensisijaisiin etuuksiin. Pitää muistaa, että niin kansaneläkkeen taso kuin myös takuueläkkeen taso heikkenevät myös siitä syystä, että eläkkeiden verotus voimistuu eläkevähennyksen pienenemisen myötä.

Mitä itse ajattelen, kun Suomi täyttää tänä vuonna 100 vuotta? Koen tavattoman nöyryyttäväksi sen, että 100-vuotiaan Suomen rakentajat joutuvat turvautumaan jopa pitkäaikaiseen toimeentulotukeen selviytyäkseen arjen laskuista ja asumisen kustannuksista. Kun me edustajat kierrämme tuolla kenttää eri tilaisuuksissa vaalien alla ja vaalien välillä, me helposti puhumme eläkeläisköyhyydestä ja pienituloisista vanhuksista, ikäihmisistä ääni väristen, mutta milloin me pystyisimme aidosti huomioimaan päätöksiä tehtäessä täällä salissa — varsinkin ne ihmiset, keillä on se valta ja vastuu ja eurot — että näitä leikkauksia ja sopeuttamistoimia ei tämän väestöryhmän kohdalle enää osuisi?

20.14 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Näin perustuslakivaliokunnan jäsenenä olen tietysti tyytyväinen meidän lausuntoomme ja kuuntelen hyvinkin tarkasti tätä keskustelua ja sitä, mitä mietintövaliokunnan edustajat puhuvat.

Haluaisin kiinnittää oikeastaan kolmeen asiaan huomiota:

Ensimmäinen koskee oikeastaan samaa asiaa, mihin kiinnitimme huomiota jo massiivisen sosiaali- ja terveysturvan ja maakuntaturvituksen kohdalla, eli hallituksen tulee jatkossakin kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että otetaan huomioon kokonaisuus ja tuodaan meille perustuslakivaliokuntaan ja eduskuntaan vain ja ainoastaan kokonaisuuksia. Tähän liittyy toki se, että pitää pystyä puhumaan esitysten tosiasiallisista vaikutuksista ja siitä, mitkä ovat ne tosiasialliset kumulatiiviset vaikutukset. Kuulemisten aikana perustuslakivaliokunnassa saimme selkoa siitä, että muun muassa THL on käynnistämässä tähän liittyvät selvitykset, ja se on hyvä asia. Mutta tämäkin olisi meille voitu kertoa aikaisemmin ja puhua siitä jo oikeilla nimillä.

Toinen kokonaisuus, johonka haluan kiinnittää huomiota, liittyy päätösten seurantaan esimerkiksi tässä aihekokonaisuudessa erilaisten asiakasmaksujen muodossa: kuinka hallitus seuraa päätöksen vaikutuksia ja tekee vaikuttavuusarviointoja.

Ja viimeisenä, arvoisa puhemies, tämä EU-tason Euroopan sosiaalinen peruskirja: kuinka Suomi noudattaa Euroopan sosiaalisen peruskirjan 12 artiklaa ja sopimuksen 13 artiklassa puhuttuja asioita. Se, että Suomi ei ole tässä asiassa mallioppilas, on tosiasia. Kuulemisten aikana kävi selväksi, että Suomi on korkeintaan keskitasoa.

20.16 Arja Juvonen ps: Arvoisa puhemies! Yhdyn tuohon edustaja Skinnarin puheenvuoroon, joka oli todella hyvä. Kokonaisuus tulisi aina viedä sellaisenaan, jotta PeV pystyisi sen hyvin käsittelemään, ja varsinkin nämä esitysten todelliset vaikutukset. Kyllähän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2017 vp

kaikista lakiesityksistä, mitä täällä tehdään ja menee eteenpäin, olisi tullut tehdä vaikutusten arviointia tai edes antaa selkeitä lukuja, mitä nämä leikkaukset tarkoittavat.

Kyllä perussuomalaiset pitävät indeksien jäädytystä kohtuuttomana, ja todellakin se osuu kipeimmin esimerkiksi juurikin yli 65-vuotiaisiin. Se ei riitä ollenkaan, että sanotaan, että esitys lisää pienituloisuutta, vaan vielä täytyy muistaa mainita se, miksi näin on: eläkkeiden verotus voimistuu entisestään eläketulovähennyksen pienenemisen myötä, ja tämä on omiaan vielä lisäämään sitä eläkeläisen tuskaa. Tuntuu todella pahalle, kun tuolla kiertää toreilla ja turuilla ja ihan riippumatta siitä, minne päin Suomea menee, aina siellä vastaan tulee ikääntyneitä ihmisiä ja eläkeläisiä, jotka kertovat siitä elämäntilanteestaan ja huolestaan. Siellä ihan oikeasti mietitään, että ostanko minä ruokaa vai haenko minä ne lääkkeet. Ja vielä uusi ilmiö, jonka olen kohdannut lukuisia lukuisia kertoja, on se, että yhä useampi eläkeläinen tukee vielä pienistä rahoistaan esimerkiksi omia lapsiaan tai jotakuta läheistään, ja siinä on sitten myös vaarana se, että se eläkeläinen itse velkaantuu. Hyvä sydän on ja halutaan auttaa, mutta kyllä tänä vuonna, kun Suomi täyttää 100, tuntuu välillä siltä, että muistammeko me niitä, jotka tämän isänmaan ovat rakentaneet ja työnsä tehneet ja veronsa maksaneet. Eli siihen pienituloiseen on katsottava edelleenkin ja hänet huomioitava ja ennen kaikkea nähtävä ja kuultava. Se on meidän tärkeä tehtävämme päättäjinä.

20.18 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Jatkan vielä tästä perustuslakivaliokunnan siinänsä hyvästä lausunnosta ja oikeastaan sen viimeisestä kappaleesta, jossa toteamme: "Perustuslakivaliokunta suhtautuu erittäin vakavasti sosiaalisen peruskirjan valvontakäytännössä esitettyihin huomioihin ja katsoo, että valtioneuvoston olisi syytä ryhtyä pikaisesti tarvittaviin toimenpiteisiin niiden johdosta." Tämä ei siis ole minun kantani SDP:n kansanedustajana, vaan tämä on perustuslakivaliokunnan kanta perustuslakivaliokunnan lausunnossa. Toivottavasti hallitus nyt kuuntelee ja katsoo, mitä me olemme lausuneet, ja ryhtyy aidosti tähän liittyviin toimenpiteisiin.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.